

Da li je Matej 28,19; autentičan deo jevandjelja ili kasnija interpolacija?

Igor Živić

Problem

Neke savremene grupe i pokreti su popularizovali verovanje da je jevandjelje po Mateju pisano originalno na jevrejskom, a ne na grčkom jeziku. Primarni dokaz citiran je kolekcija izjava od ranih crkvenih otaca koji su svedočili da je Matejevo jevandjelje bilo napisano na jevrejskom jeziku.

Na samom kraju Matejevog jevandjelja se nalazi Veliki Nalog: **Mat 28,18-20**; U poslednje vreme sam više puta čuo da antitrinitaristi dovode pod sumnju autentičnost naročito 19. stiha zbog njegove izrazito trinitarijanske teološke boje. Oni koji to čine uglavnom tvrde nekoliko stvari:

1. Originalno jevandjelje po Mateju je pisano na jevrejskom jeziku, a ne na grčkom.
2. Mi nemamo originalne rukopise Matejevog jevandjelja koje sadrže Mat 28,19;,, mladje od 325. godine, ili sabora u Nikeji, kada je hrišćanska crkva zvanično prihvatila trinitarijansko verovanje.
3. 19. stih je bio tada izmenjen, i od tada se nalazi u tekstu onako kako ga danas čitamo.
4. Takvu promenu je uneo Euzebij, rani crkveni istoričar, jer je na saboru citirao dve verzije teksta, a današnja je navodno tada bila prihvaćena.

Iako sigurno neće uništiti moju veru u Trojedinog Boga čak i ako bi se pokazalo da je Mat 28,19; sumnjive autentičnosti, ono što mene mnogo više brine jesu tekstualni argumenti koji su motivisani teologijom. Zbog toga, želim da iznesem razloge koje sam ja pronašao zbog kojih svaki rukopis Matejevog jevanjelja danas poznat u naučnim teološkim krugovima sadrži i punu verziju teksta u Mat 28,19.

Zašto je ovo pitanje uopšte važno?

Racionalni pojedinac koji živi u XXI veku može da postavi pitanje: Zašto je uopšte važno da li je Matejevo jevandjelje bilo napisano na jevrejskom ili grčkom jeziku? Ovo je zaista razumljivo pitanje. U normalnoj situaciji, jednostavan odgovor glasi: I nije važno na kom je jeziku odirinalno Jevandjelje po Mateju bilo napisano, sve dok je Matejev tekst tačno predstavljen u jeziku u kojem ga neko danas čita. Međutim, isti glas koji tvrdi da je Matej bio napisan na jevrejskom isto tako tvrde da je je grčka verzija jevandjelja koju je crkva nasledila u stvari iskvareni prevod sa jevrejskog originala. To bi onda značilo da verzija Matejevog jevandjelja koja se upotrebljava u Bibliji nije verodostojna, i predstavlja netačnu predstavu onoga što je Isus učio i činio. Činjenica je da ne postoji ni jedna kopija, rukopis (fragment ili u celosti) Jevandjelja po Mateju na jevrejskom jeziku, pomoću kojih bi mogli da eventualno „ispravimo“ grčki tekst. I upravo tu dolazimo do suštinske važnosti ovog pitanja. Pitanje na kojem je jeziku originalni tekst Matejevog jevandjelja bio napisan se ne tiče samo jezika, nego i verodostojnosti i autoriteta Biblija kao Božje reči.

Rukopisi

Čak i ako nikada ni jedan skolar nije predložio bilo koju tekstualnu varijaciju Mat 28,19; na osnovu bilo kojeg starog dokumenta, postoje oni koji tvrde da su svi rukopisi pogrešni i da je izmena unesena u tekst tokom sabora u Nikeji 325. godine, kada je Trojstvo kao doktrina zvanično bilo prihvaćeno. Već na samom početku, dve veoma važne istorijske činjenice moramo da imamo u vidu. Prvo, doktrina o Trojstvu nije bila zvanično prihvaćena do 381. godine (sabor u Nikeji je samo odlučio da je Isus bio Bog, dok je Sveti Duh ostavljen tada još uvek van Trojstva, jer se o njegovom božanstvu nije u Nikeji ni diskutovalo). Drugo, postoji određeni broj grčkih papirusa koji datiraju iz III veka i koji svi do jednog sadrže ceo tekst u Mat 28,19. Na žalost, ovi rukopisi, kao i većina uostalom, je dostupna samo onima sa specijalnim pristupom muzejima u kojima se oni čuvaju. No kako god, ako je ikada postojao rani rukopis sa i najmanjom varijacijom u tekstu, Bruce Metzger bi je naveo u *Greek New*

Testament, 4-to izdanje ili bar u *Textual Commentary on the Greek New Testament*. Ali, radi samog argumenta, prihvatimo mogućnost da zaista ne postoji ni jedan rukopis stariji od 325. godine koji sadrži ceo tekst Mat 28,19. Ovo bi bilo značajno jer postoje brojne varijante u rukopisima na drugim brojnim mestima, tako da je malo verovatno da je Konstantin, ili bilo ko drugi, svojom odlukom standardizovao tekst novozavetnih rukopisa. Šta više, važno je imati naumu da su kasniji rukopisi u stvari kopije ili prepisi ranijih. Prema tome, kasniji, ili čak srednjevekovni rukopisi, su vrlo verovatno zadržali veoma rani tekst. I ponovo, ne postoji ni najmanji nagoveštaj da je postojala alternativna verzija tekst u Mat 28,19; u bilo kojem od tih rukopisa.

Da bi prihvatili ideju o kraćoj verziji Mat 28,19; mi bismo morali da uništimo sve ostale rukopise koji sadrže tu verziju teksta i da ih zamenimo novom, dužom verzijom. Ovo bi bila zavera ogromnih razmera koja bi zahtevala nivo kontrole koji jednostavno nije postojao u to vreme. Hrišćanstvo IV veka je bila zbrka u organizacionom smislu, zbog čega je istorija hrišćanstva tog perioda bila prepuna kontroverzi i sabora koji su bili prinudjeni da te kontroverze rešavaju. Da je bila jaka figura vodje u hrišćanstvu IV veka, sa uticajem na nivou pape, ovo bi možda bi bilo moguće obaviti, ali i dalje bi bilo neophodno da se i poslednji trag rukopisa sa kraćim čitanjem teksta uništi. Mi to znamo jer je rimsiki imperator pokušao jednom da učini nešto slično – čovek po imenu Diocletian. U prvoj polovini IV veka on je vatreno progonio hrišćane i pokušavao je da sakupi i uništi sve rukopise Novog Zaveta, i upravo je to razlog zbog kojeg nemamo previše rukopisa starijih od IV veka. Ali čak ni veliki Diocletian koji je imao punu vlast u Rimskom carstvu i svu vlast u svojim rukama nije mogao da izvrši to u potpunosti. Prema tome, hipoteza da su neke sekte unutar hrišćanstva uspeli da unesu izmene u tekst rukopisa Matejevog jevandjelja je jednostavno neodrživa.

Svi sačuvani stari rukopisi Mateja, bilo da se radi o fragmentima ili celom dokumentu, su na grčkom jeziku. Ovo uključuje i kompletne kopije jevandjelja iz glavnih uncijalnih rukopisa iz II, IV i V veka, što uključuje Codex Vaticanus, Codex Sinaiticus, i Codex Alexandrinus. Uz to, delovi grčkog teksta Mateja su dobro potvrđeni ogromnim brojem starih rukopisa na papirusu (od kojih su većina fragmenti). Nekolicina od tih rukopisa je datirana na prvu polovinu II veka.

Ovaj dokaz uključuje p1 (III vek), p21 (IV vek), p25 (IV vek), p35 (IV vek), p37 (III vek), p45 (III vek), p62 (IV vek), p64/67 (100-200. godina n.e.), p70 (III vek), p. 71 (IV vek), p77 (II vek), i p86 (IV vek).

Nasuprot tome, ne postoji sačuvani rukopis bilo jevrejske bilo aramejske verzije Matejevog jevandjelja, ako je ona ikada i postojala.

Dokazi za jevrejski original

Dokazi koje zagovornici ovog stava nude kao potvrdu su serija citata od ranih i kasnijih crkvenih otaca (tradicija). Sledeći su ključni među njima:

1. Papias, biskup Hierapolisa, pišući u prvoj polovini II veka, je rekao: „Matej je prema tome sakupio izreke Isusove na jevrejskom dijalektu, i svako je prevodio kako je mogao“ (citirano u Eusebius, *Ecclesiastical History*, iii. 39.16).
2. Irinej Lionski, pišući oko 170. godine n.e.: „Matej je napisao i jevandjelje među Jevrejima u njihovom dijalektu, dok su Petar i Pavle propovedali u Rimu i polagali temelje crkvi“ (Irenaeus, *Against Heresies*, iii. I. 1).
3. Origen, prezviter iz Aleksandrije, pišući oko 210. godine n.e.: „Prvo jevandjelje je napisano po Mateju, istom onom koji je jednom bio sakupljač poreza, ali je nakon toga postao apostol Isusa Hrista, koji ga je objavio za jevrejske vernike, pisano na jevrejskom jeziku“ (citirano u Eusebius, *Ecclesiastical History*, vi. 25. 4).
4. Pantaenus: „Od ovih za Pantaenusa se kaže da je bio jedinstven i da je stigao čak do Indije. I izveštaj kaže da je tamo, po svom pristizanju, pronašao de pre njega tamo stigao neko ko je imao Jevandjelje po Mateju, kojem je Vartolomej, jedan od apostola,

propovedao i da im je ostavio jevandjelje po Mateju na jevrejskom, koje je sačuvano do današnjih dana“ (opisano u Eusebius, *Ecclesiastical History*, v. 10. 3).

5. Sam crkveni historičar Euzebij je izjavio (315. godine n.e.): „Matej je zaista napisao svoje jevandjelje među Jevrejima na njihovom dijalektu, dok su Petar i Pavle propovedali jevandjelje i osnovali crkvu u Rimu“ (*Ecclesiastical History*, v. 8. 3).

Irinej daje svedočanstvo u njegovom delu koje je sačuvano (*Against Heresies*).

Međutim, njegovo svedočanstvo se oslanja i zavisno je od Papiasa (npr. fraza „u njihovom dijalektu“ je sigurno preuzeta od Papiasa). Euzebijeva izjava iz *Ecclesiastical History* je citat Irineja, te prema tome ne predstavlja nezavistan izvor. Prema tome, tehnički, sve izjave crkvenih otaca koje se nude kao dokaz ideje da je Matej svoje jevandjelje originalno napisao na jevrejskom jeziku, su zavisne od Papiasa, a Papijasovo delo nije sačuvano, nego se za njegovo postojanje zna iz drugorazrednih izvora, t. citata tog dela od strane drugih crkvenih pisaca. Prema tome, možemo da zaključim da ne postoji ni jedna tradicija nezavisna od Papiasa. Ukratko, celokupna težina ovog dokaza je u potpunosti zavisna od verodostojnosti Papiasove tvrdnje iz II veka, koju je citirao Euzebij u IV veku, dakle 200 godina nakon Papiasove smrti.

Dakle, Papiasova izjava postavlja više pitanje nego što na njih odgovara. Termin „jevrejskom dijalektu“ može da se odnosi samo na jevrejski ili aramejski, dva jezika koji su u srodstvu ali se ipak razlikuju. Ako je zaista aramejski jezik u pitanju, postavlja se pitanje o kojem se dijalektu radi, zapadno- ili istočno-aramejskom? Ideju o aramejskom jeziku kao jeziku na kom je pisan Matej možemo da prihvatimo, ako se uzme u obzir činjenica da je ovaj jezik bio govorni jezik među palestinskim Jevrejima u I veku, dok je staro-jevrejski bio ograničen samo na religiozno-obrazovane društvene krugove; drugim rečima, bio je jezik rabina, a običnom narodu nije bio poznat: **Nem 13,24.25;**

Na koji je jezik Papias mislio, jevrejski ili aramejski, ne može se utvrditi sa sigurnošću. Uz to, Papias tvrdi da je Matej sakupio „izreke Isusove na jevrejskom dijalektu“, što samo ukazuje na činjenicu da je Matej, prilikom pisanja svog jevandjelja, koristio i druge izvore. Matejevo jevandjelje je mnogo više od skupa Isusovih izreka. Moguće je čak da je Papijas pobrkao jednu od zbirki Isusovih izreka, koje su bile u opticaju u I veku (jevandjelje Ebionita, jevandjelje Nazoreja, jevandjelje po Jevrejima), za Matejevo jevandjelje, tako da Matejevo jevandjelje pisano na jevrejskom jeziku u tom slučaju, vrlo moguće, nije ni postojalo.

Iz svega ovog do sada rečenog proizilazi da su svi dokazi za postojanje originalnog Jevandjelja po Mateju pisanog na jevrejskom jeziku zavisni od Papijasove izjave, koji takodje nemamo u originalnom Papijasovom delu, nego je ona citirana od strane Euzebija, čak 200 godina nakon Papijasove smrti. Prihvatiti ovo kao ključni dokaz je veoma neozbiljno.

Rani citati od strane hrišćanskih autora

Čak i ako nemamo pristup rukopisima starijim od IV veka da bismo videli da li oni sadrže dužu varijantu Mat 28,19; mi možemo da konsultujemo mnoge rane hrišćanske autore koji su živeli u II i III veku da bismo videli kako su oni citirali ovaj tekst. Evo nekoliko takvih citata:

Didache (60-150. godina n.e.), 7,1-4:

„Sada, u pogledu krštenja, ovako treba krstiti. Daj javno instrukcije po svim ovim tačkama, i potom krsti u tekućoj vodi, u ime Oca i Sina i Svetog Duha. Ako nema tekuće vode, krsti u nekoj drugoj. Ako ne možeš u hladnoj, onda učini u toploj. Ako nemaš ni jednu od njih, onda izlij vodu na glavu tri puta u ime Oca, Sina i Svetog Duha. Pre krštenja, šta više, onaj koji obavlja krštenje i onaj koji se krštava moraju da poste, i bilo ko drugi ko to može. I morate reći onom koji treba da se krsti da posti jedan ili dva dana pre toga.“

Prva apologija, Justin Mučenik (155. godina n.e.), poglavlje 61:

„...Onda smo ih doveli gde je bila voda, i oni su bili nanovo rodjeni, jer su tada primili pranje u vodi u Boga Oca, Gospodara svega, i našeg Spasitelja Isusa Hrista, i Svetog Duha. Jer je Hristos rekao, 'Ako se nanovo ne rodite, nećete ući u Carstvo nebesko'.“

Aginst Heresies, Irenaeus (180. godina n.e.), knjiga 3, poglavlje 17.1;

„...I opet, dajući učenicima silu regeneracije u Bogu, On (Isus) im je rekao, 'Idite i naučite sve narode, krsteći ih u ime Oca, i Sina i Svetog Duha'...“

O krštenju, Tertulijan (198. godina n.e.), poglavlje 13:

Jer je pravilo o krštenju bilo prihvaćeno, i formula je bila propisana: 'Idite,' rekao je On, 'naučite sve narode, krsteći ih u ime Oca, i Sina, i Svetog Duha.' Povezana sa ovim zakonom je i definicija, 'Ako se ko ne rodi vodom i Duhom, neće ući u Carstvo nebesko,' čime je vera povezana sa neophodnošću krštenja.“

Apostolska tradicija, Hyppolitus (200-235. godine n.e.), poglavlje 21,12-18:

„I kada onaj koji treba da bude kršten ode pod vodu, onaj koji ga krštava, stavljajući svoje ruke na njega, treba da izgovori sledeće: Da li veruješ u Boga, Oca Svemogućeg? I onaj koji treba da se krsti treba da kaže: Verujem. Onda držeći ruku na njegovoj glavi, on treba da ga krsti jednom. I onda on treba da kaže: Da li veruješ u Hrista Isusa, Sina Božjeg, koji je bio rođen od Svetog Duha, od strane Device Marije, i bio razapet od Pontija Pilata, i bio mrtav i sahranjen, i koji je ustao treći dan, živ iz mrtvih, i uzneo se na nebo, i koji sedi sa desne strane Oca, i koji će doći da sudi živima i mrtvima? I kada on kaže: Verujem, on se krštava ponovo. I opet, onaj koji krštava treba da kaže: Da li veruješ u Svetog Duha, i svetu crkvu, i vaskrsenje tela? On koji se krštava treba isto tako da kaže: Verujem, i da bude kršten i treći put.“

Tradicionalno čitanje Mat 28,19; je bilo široko prihvaćen i pre 325. godine. Šta više, ne postoji ni jedna zabeležena kontroverza u vezi autentičnosti ovog teksta tokom istorije ranog hrišćanstva. Do sada ovo izgleda kao prilično jak slučaj: ne samo da svi poznati rukopisi na grčkom jeziku sadrži duži tekst Mat 28,19;, nego i svi crkveni oci i ranohrišćanski pisci iz II i III veka svi citiraju ili aludiraju upravo dužu varijantu teksta. Iznenada, slučaj sa Euzebijevim citatima ne izgleda tako impresivan. Ali razmotrimo ga ipak, čisto da bismo razumeli o čemu se radi.

Euzebije iz Cezareje

Teorija tvrdi da je Euzebije citirao kraću varijantu Mat 28,19; pred saborom u Nikeji 325. godine n.e. i da je potom citirao i dužu varijantu, više naklonjenu trinitarijanskom verovanju. Ovo navodno dokazuje da je crkva odlučila da promeni sporni tekst kako bi dala više kredibiliteta doktrini o Trojstvu. Smatram ovu hipotezu neuverljivom iz četiri razloga. **Prvo**, sam Euzebije nije bio trinitarijanac, nego je sledio Arijevo učenje. U stvari, Euzebije iz Cezareje je napisao pismo biskupu Alexanderu koji je ekskomunicirao Arija, tražeći u tom pismu da se Arije vrati u crkvu. Euzebije je bio svrgnut sa položaja na saboru u Antiohiji, održanom ubrzo nakon ovog u Nikeji, upravo zbog podrške Ariju. Tačno je da je Euzebije potpisao nikejski kredo 325. godine, ali istoričari taj kredo smatraju pre kompromisom sa njegove strane nego promenom stava (da nije potpisao kredo, Euzebije bi izgubio mesto biskupa Cezareje, izgubio bi svoj uticaj u debati, i izgubio bi svoj položaj kao carev savetnik). Prema tome, Euzebije nije neki super-trinitarijanski apologeta poput Atanasija, nego je upravo suprotno od toga. On se osećao neugodno sa nikejskim kredo pa je čak napisao i pismo u kojem je želeo da iskontroliše štetu koja bi nastal po arijanski stav ako bi nikejski kredo bio prihvaćen. On je pisao u Cezareju objašnjavajući kako bi trebalo razumeti novu formulu.

Upravo njegov anti-trinitarijanski stav je glavni razlog zbog kojeg on danas nije poznat kao Sveti Euzebijije.

Sledeći razlog zbog kojeg ja ne smatram teoriju da je na saboru u Nikeji izmenjen tekst Biblije neuverljivom jeste činjenica da bi na taj način anti-nikejski strana dobila snažnu municiju u šestogodišnjoj bitci koja je usledila. Koliko je meni pouzdato, subordinacionisti nikada nisu optužili nikejske oce da su izmenili tekst Pisma, što bi bila veoma ozbiljna optužba ukoliko bi bila zasnovana na činjenicama. Umesto toga, bitka se fokusirala na značenje Pisma i argumente zasnovane na razumu.

Treći razlog je da, čak i ako su nikejski oci želeli da promene tekst Pisma, oni nisu imali nikakav mehanizam kojim bi to ostvarili. Organizacija i hijerarhija koja bi za to bila potrebna jednostavno još uvek nije postojala.

I na kraju, Euzebijije je citirao kraću varijantu Mateja 28,19; takodje i nakon Nikeje (vidi In Praise of Constantine, 16.8, napisana 336. godine n.e.).

Dakle, ako teorija zavere po kojoj je „zli“ Euzebijije uspeo da izmeni Pismo da bi u njega ubacio trinitarijansku dogmu nije istina, zašto je onda Euzebijije toliko citirao kraću varijantu teksta? Hrišćanski pisci iz prošlosti nisu tražili u Pismu svaki tekst koji su citirali kada bi pisali nešto. Uobičajenije je bilo da zapamte tekstove i onda ih se prisećaju. Antički tekstovi nisu imali razmake između reči, niti su imali podelu na poglavlja i paragrafe. Kao rezultat toga, bilo bi uzalud potrošeno vreme tražiti nešto, tako da su autori više citirali iz sećanja i onda pokušavali da pronadju nešto što su znali i u čiju su istinitost bili sigurni. Međutim, ponekad nečija memorija jednostavno stopi više tekstova u jedan. George Beasley-Murray kaže:

F. C. Conybeare, u često citiranom članku, istražio je citate teksta u Euzebijevim spisima i zaključio je da Euzebijije nije znao za dužu varijantu teksta do sabora u Nikeji, kada je trinitarska doktrina postala uspostavljena... Stvarna poteškoća (sa ovim gledištem) je u određivanju da li mi imamo bilo kakvo pravo da govorimo o „euzebijanskoj verziji.“ E. Riggenbach, u dužem odgovoru na Conybeareov članak, pokazao je da je Euzebijije pokazivao značajnu slobodu u citiranju Matejevog teksta, što je dokazano činjenicom da se tekst pojavljuje u različitim oblicima, čak i u jednom te istom delu; nakon Nikeje Euzebijije citira Veliki Nalog i u dužoj i u kraćoj varijanti; dok (prema Riggenbachovom gledištu) u pismu koje je Euzebijije napisao 325. godine, tokom sabora u Nikeji, način na koji citira uobičajenu varijantu teksta dokazuje da je on znao i za dužu varijantu i to duže vreme.

George Raymond Beasley-Murray, *Baptism in the New Testament* (Grand Rapids, Eerdmans, 1973), p. 81;

Veoma je lako uvideti kako nečija memorija može da pomeša delove jednog biblijskog teksta sa drugim kada se priseća samog teksta. Često čujemo ljude kako kažu „Negde piše...“ pa onda citiraju delove dva teksta kao jedan. Dobar broj tekstualnih varijanti u jevandjeljima je nastao tako što su se književnici prisećali dela jednog teksta i u njega ubacivali delove koji originalno nisu bili u tom tekstu. Ali, to što je Euzebijije pogrešno (iz navike) citirao Mat 28,19; ne mora da znači da on nije znao i dužu varijantu teksta. Everett Ferguson je od pomoći ovde, kada kaže:

Ispitivanje Euzebijijeve reference u kojoj se je zapovest o krštavanju izostavljena pokazuje da je to bilo nebitno za kontekst (jer u svakom slučaju akcenat je na univerzalnosti Hristovog učenja nasuprot prethodnim religioznim i građanskim zakonima), a Euzebijijeva navika u citiranju Pismo (izostavljajući fraze koje je on smatrao nerelevantnim i stapajući ostatak sa frazama iz drugih tekstova koje je smatrao relevantnim) oduzima argumentu za kraću varijantu svaku validnost.

Everett Ferguson, *Baptism in the Early Church* (Grand Rapids, Eerdmans, 2009), p. 134;

Prema tome, mnogo nam je lakše da objasnimo Euzebijevu tendenciju za citiranjem kraće varijante teksta na ovim temeljima nego da tvrdimo postojanje zavere među crkvenim ocima da se izmeni tekst Pisma. Održavanje ideje promene teksta Pisma zato što je jedan hrišćanin pogrešno citirao tekst vekovima kasnije bi zahtevalo mnogo čvršću osnovu od one koju mi imamo ovde. Metodološki, ovo svakako ne bi funkcionisalo. Ovo svakako ne znači da bi skolari trebali da počnu da češljaju kroz dela ranih hrišćanskih pisaca i ispravljaju rukopise na osnovu njihovog pogrešnog citiranja istih. Ovo bi bilo kao da idete u hrišćansku knjižaru i izbacujete sve Biblije i onda spajate „tačniji“ tekst na osnovu citata od strane hrišćanskih autora.

Stari prevodi

Zbog toga što je hrišćanstvo bilo misionarski orijentisana religija, Novi zavet je relativno brzo počeo da bude prevodjen na druge jezike, uključujući tu i Jevandjelje po Mateju. Među najranijim prevodima su bili sirijski (Stara sirijska Peshitta, Harclan & Palestinske verzije), latinski (staro-latinske verzije i Vulgata), i koptski (Sahidski i Bohairski). Svaki od ovih prevoda je napravljen prema grčkom izvoru, a ne jevrejskom ili aramejskom.

Svedočanstvo ranih crkvenih otaca. Nekoliko crkvenih otaca kasnog I i ranog II veka je pisalo poslanice (pisma) u kojima su aludirali ili citirali tekstove iz Jevandjelja po Mateju. Ovde uključujemo 1. Klimentovu poslanicu, napisanu oko 95. godine n.e. (npr. Mat 6,12-15; je citirano u 1. Klement XIII), poslanice Ignatija iz Antiohije koji je pisao negde oko 110. godine n.e. (npr. Mat 5,4; citiran u Ignatije Efescima X), i Polikarp iz Smirne u svom pismu Filibljanima (110. godina n.e., npr. Mat 7,1; citirao u II). Pišući sredinom II veka u XV odseku svoje Prve apologije, Justin Mučenik je citirao ili aludirao na Mat 5,28.29.32.44.46; 6,19.20; 9,13; 16,26; i 19,12; U prologu svog dela *Against Heresies*, Irinej je, pišući oko 170. godine n.e., aludirao na Mat 7,15; i citirao je Mat 10,26;

U svakom od navedenih slučajeva, radi se o aluzijama ili citatima grčkog teksta, a ne jevrejskog ili aramejskog. Nije otkrivena ni jedan aluzija ili citat iz bilo jevrejskog ili aramejskog teksta u delima crkvenih otaca.

Kontradiktornost sa Delima

Jedan manje podržan razlog zbog kojeg neki bacaju sumnju na autentičnost Mat 28,19; kakvog mi imamo u našim Biblijama ima veze sa referencama na obred krštenja u knjizi Dela apostolska. Ako je Matej 28,19; tačna formula koja se izgovara prilikom krštenja, onda je Isus zapovedio svojim sledbenicima da krštavaju „u ime Oca i Sina i Svetog Duha.“ Medjutim, ni jednom kada se u delima apostolskim govori o obredu krštenja, ne spominje se ova formula. Evo nekih primera: **Del 2,38; 8,16; 10,47.48; 19,5.6;**

Navodno, ovi tekstovi su kontradiktorni sa Mat 28,19. Ali da li postoji drugi način da se oni razumeju, a da ne menjamo ono što Biblija u stvari kaže? Ferguson navodi dve druge opcije koje su vredne razmatranja.

Fraza u Delima možda i ne pokazuje alternativnu formu izgovaranu tokom obreda krštenja ili alternativno razumevanje značenja ovog čina. U nekim slučajevima izveštaji u Delima znače jednostavno da je krštenje obavljeno na osnovu priznanja Isusa kao Gospoda i Hrista (Del 22,16), ili se može raditi o generalnoj karakterizaciji krštenja u vezi sa verovanjem u Isusov identitet a ne o formuli koja je izgovarana prilikom obavljanja obreda.

Ja bih ovde mogao da dodam i treću opciju, po kojoj Isusove reči u Mat 28:19; u stvari predstavljaju uzor-formulu, kao što molitva „Oče naš...“ predstavlja uzor molitvu. Na ovaj način bi se izbegla zamka ritualizma u kojem su bitne formule koje se izgovaraju, jer se smatra da jedino ukoliko je izgovorena tačna formula prilikom vršenja obreda, obred može da bude prihvaćen. U kasnijoj istoriji crkve, jedina formula koja je redovno potvrđivana kao ona koja je izgovarana od strane onog koji je krštavao uključuje trojedino ime Boga, ali u Mateju se možda radi pre o uopštenom opisu nego o formuli. Ako Mat 28,19; nije formula,

onda nema kotradiktornosti sa opisom „u ime Gospodnje“ u Delima i Pavlovim poslanicama (Ferguson, p. 136).

Prema tome, Ferguson predlaže da Dela opisuju on što se dogodilo (što je logično jer je Luka pre svega istoričar) – „oni su bili kršteni u ime Isusovo,“ dok Matej opisuje reči koje su tom prilikom trebale biti izgovarane, „krštavam te u ime Oca i Sina i Svetog Duha“, ili Mat 28,19; uopšte ne predstavlja formulu koja mora da bude izgovarana prilikom obreda. Još jedna mogućnost je da Dela opisuju priznanje obraćenika koji su se krstili dok Matej govori ono što su oni koji su vršili obred izgovarali. Isto tako je moguće da su u kontekstu Judeje, hrišćani krštavali nove obraćenike u ime Gospoda Isusa zbog toga što su Jevreji i drugi bogobojažni ljudi već imali zadovoljavajuće shvatanje Boga i Svetog Duha. Međutim, kada su izlazili među druge narode, kao što se implicira u Mat 28,19; onda nekome morate da objasnite ko je Bog u čije ime krštavate. I na kraju, reč „ime“ nije doslovna, jer se ono što je navedeno nisu lična imena tri Lica Božanstva, nego pre govori o jedinstvu koje postoji između Oca, Sina i Svetog Duha. Bilo koja od ovih opcija objašnjava na zadovoljavajući način prividnu kontradiktornost, tako da nije potrebno insistirati na promeni teksta Pisma.

Unutrašnji dokazi

Interni ili unutrašnji dokazi se odnose na činjenice, zapažanja i pokazatelje koji se mogu pronaći u samom tekstu Jevandjelja po Mateju.

1. *Matej ne daje nikakvu indicaciju da se radi o prevodu.* Dokument bilo koje dužine preveden sa jednog jezika na drugi, naročito ako se radi o jezicima koji su toliko fundamentalno različiti poput grčkog i jevrejskog, moraju da daju neke indikatore da se radi o prevodu. Grčki tekst Matejevog jevandjelja ne daje nikakve znake da je prevod sa jevrejskog ili bilo kojeg drugog jezika. Zapravo, sam Matejev tekst dokazuje da se radi o jeziku na kojem je originalno jevanjelo najverovatnije napisano.
2. *Matejevo korišćenje materijala iz Markovog jevandjelja:* Matej uključuje u svoje jevandjelje veliki deo istog materijala kao i Marko (Matej je u stvari reproducirao 90% materijala iz Marka). U većini ovog materijala postoji značajna korespondencija između grčkog teksta Mateja i Marka (npr. Mat 9,6; i Mk 2,10). Međutim, ono što je Matej često radio jeste da je editovao nepotrebne reči iz Markovog teksta ili je poboljšavao Markovu sintaksu. Onaj koji tvrdi da je grčki tekst Matejevog jevandjelja kasniji prevod sa jevrejskog originala, morao bi da prihvati i to da je onda bilo sam Matej bilo kasniji prevodilac simultano redigovao Markov grčki tekst dok je prevodio aramejski ili jevrejski original. Iako ovo nije nemoguće, prosto je neverovatno, jer bi za takav poduhvat bilo potrebno poznavanje lingvistike kakvo Matej sigurno nije imao.
3. *Matejeva upotreba Starog zaveta:* U svoje jevanjelo Matej je uključio verbalne aluzije na starozavetne tekstove, kao i direktne citate. Po nekad, on je koristio verzije teksta iz jevrejskog masoretskog rukopisa, dok je u drugim situacijama koristio grčki prevod Starog Zaveta, ili Septuagintu. Npr. Mat 1,23; citira Isa 7,14; iz Septuaginte. Dodatno komplikuje Matejeva tendencija da se oslanja na jevrejski masoretski tekst kada se radilo o starozavetnim narativima, ali kada je prenosio Isusove reči, njegovi starozavetni citati su bili zasnovani na tekstu Septuaginte, iako ne ekskluzivno ni u jednom slučaju (npr. u Mat 4,4; Isusove reči slede precizno tekst Septuaginte iz 5 Moj 8,3). Ovakvu dvostruku upotrebu masoretskog teksta i Septuaginte je teško objasniti ako je Matej originalno bio pisan na jevrejskom ili aramejskom jeziku. Zašto u tom slučaju nije onda jednostavno koristio citate i aluzije samo iz jevrejskog masoretskog teksta? Isto tako, zašto taj pretpostavljeni kasniji prevodilac nije konvertovao Matejeve citate i aluzije preuzete iz masoretskog teksta u citate i aluzije utemeljene na tekstu Septuaginte?

4. *Matej je transliterisao aramejske/jevrejske izraze na grčki*: U nekoliko tekstova u Mateju, on je transliterisao aramejske ili jevrejske izraze na grčki, a onda ih prevodio na grčki za njegove grčke čitaoce. Zapazite sledeće tekstove: **Mat 1,23; 27,33.46;**

Tekst – Egzegeza – Teologija

Tekst ovde ima primarnu važnost; on je temelj na osnovu kojeg izgradjujemo svoju teologiju. Mi ne menjamo biblijski tekst da osnovu naše egzegeze ili teologije, nego prihvatamo ono što tekst kaže kao početnu tačku za našu teologiju. Zbog toga tekstualni kritičari (jedna grana teologa koji prihvataju principe istorijsko-kritičkog metoda u tumačenju biblijskog teksta) razvijaju objektivna pravila kojima određuju koje varijante teksta su, po njima, tačnije. Njihovi teološki stavovi određuju njihove izbore.

Mi danas živimo u vreme kada je novozavetni tekst 99% utvrđen na osnovu vekova otkrića, katalogiziranja i upoređivanja različitih varijanti iz raznih rukopisa. Ovo me dovodi do drugog koraka, do egzegeze. Reč „egzegeza“ praktično znači objašnjavanje onoga što tekst zapravo znači. Osnovna ideja je da iz (na grčkom *egzo*) teksta čitamo značenje, umesto da značenje učitavamo u tekst. Propovednici i vernici koji propovedaju bi trebalo da se bave egzegezom u pripremi svake propovedi. Mi se nadamo da ono što tekst stvarno znači i ono što mi tvrdimo da tekst znače predstavljaju jedno te isto. Međutim, ne možemo sa potpunom sigurnošću arogantno tvrdimo da nikada ne grešimo u razumevanju biblijskog teksta.

Sada da predjemo na vrhunac, na teologiju. Nečija teologija ne zavisi od egzegeze jednog jedinog teksta, nego o egzegezi svih relevantnih tekstova i spajanju njihovog značenja u celinu i izvlačenja ispravne teologije iz te celine. Ovo je najkompleksniji nivo razumevanja biblijskog teksta i često ljudi prihvataju greške drugih samo zato što su one izgovorene sa propovedaonice i sa autoritetom onoga koji poučava. Sve dok je redosled ispravan – tekst pa teologija – možemo završiti sa ispravnijom teologijom, tj. teologijom koja je više zasnovana na tekstu. Na primer, ako umesto da čitamo ono što tekst u stvarnosti kaže i tumačimo ga u njegovom kontekstu (što bi bila egzegeza) mi biramo tekstove ili delove tekstova koji podržavaju naš teološki stav, veoma lako ćemo završiti sa pogrešnom doktrinom. Uz to, ja ne mogu da dopustim da moja teologija menja tekst Pisma. Samo to što ja ne verujem u Trojstvo mi ne daje za pravo da izbacujem tekstove poput Mat 28,19. Činiti to znači ići u pogrešnom smeru.

Zaključak

Dokazi da je Matej svoje jevandjelje pisao na grčkom jeziku su čvrsti i brojni, i eksterni i interni. Nasuprot tome, dokazi da je Matej pisao svoje jevandjelje na jevrejskom ili aramejskom su slabi i indirektni.

Autoriteti:

Bruce Metzger, *The Text of the New Testament*

A. T. Robertson, *Grammar of the Greek New Testament in the Light of Historical Research*

Kurt i Barbara Aland, *The Text of the New Testament*